
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 504.5.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГО- ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ ДОМОГОСПОДАРСТВА

*А.Ю. Жулавський, канд. екон. наук, доцент;
О.О. Каленська, аспірант,
Сумський державний університет, м. Суми*

У статті розглянуто поняття еколого-економічного ризику домогосподарства, механізм виникнення та підходи до його оцінки.

Ключові слова: домогосподарство, еколого-економічний ризик, еколого-економічний збиток.

В статье рассмотрено понятие эколого-экономического риска домохозяйства, механизм возникновения и подходы к его оценке.

Ключевые слова: домохозяйство, эколого-экономический риск, эколого-экономический убыток.

ВСТУП

В умовах постійного погіршення екологічної ситуації в країні все більше уваги науковців приділяється питанню оцінки ризику виникнення економічних збитків суб'єктів господарювання внаслідок порушення стану навколишнього середовища. Цей ризик пропонується визначити як еколого-економічний. Актуальним залишається визначення сутності поняття еколого-економічного ризику та його кількісної оцінки.

Механізму виникнення економічних збитків суб'єктів господарювання внаслідок порушення стану навколишнього середовища присвячені праці багатьох провідних науковців, зокрема О. Ф. Балацького, К. Г. Гофмана, А. А. Гузева, Е. В. Рюміної, Л. Г. Мельника. У той самий час проведений аналіз досліджень з даної тематики показав, що проблемі оцінки ризику виникнення еколого-економічних збитків на рівні домогосподарства як суб'єкта господарювання увага майже не приділяється.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основною метою наукового дослідження є розроблення теоретичних підходів до визначення еколого-економічного ризику домогосподарств в умовах забрудненого навколишнього середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під домогосподарством розуміється господарська одиниця, що складається з однієї або кількох осіб, які об'єднуються частково чи повністю спільним бюджетом і місцем проживання. Домогосподарство забезпечує економіку ресурсами, впливає на якість навколишнього середовища і одночасно зазнає впливу від його забруднення. Даний вплив проявляється у вигляді ризику втрати домогосподарством частини доходів чи понесення ним додаткових витрат. Отже, існує ризик виникнення еколого-економічного збитку.

Еколого-економічний ризик домогосподарства – це ймовірність виникнення його економічних збитків унаслідок екологічних порушень. Еколого-економічні ризики домогосподарств можуть бути класифіковані за джерелом небезпеки, сферою впливу, розподілом ризику в часі, ступенем

ризик. Джерелами виникнення еколого-економічного ризику домогосподарства є компоненти навколишнього середовища, що зазнали деструктивних змін унаслідок техногенного впливу, – атмосфера, гідросфера, рослинний і тваринний світ, ґрунти.

За сферою впливу еколого-економічний ризик можна поділити на ризик для трудових, матеріальних, фінансових та інвестиційних ресурсів домогосподарства.

В Україні більша частина надходжень до бюджету домогосподарства забезпечується за рахунок оплати праці (близько 60% [1; 425]), тобто основним ресурсом домогосподарств в державі є його робоча сила. Унаслідок порушення стану навколишнього середовища існує ризик виникнення тимчасової або постійної втрати працездатності через хворобу особи. Це призводить, по-перше, до скорочення надходжень до бюджету домогосподарства від оплати праці, по-друге, до появи додаткових його витрат, пов'язаних із лікуванням та відновленням працездатності членів домогосподарства.

Матеріальні ресурси домогосподарства представлені земельними ділянками, будинками та спорудами, транспортними засобами, предметами тривалого користування, худобою, багаторічними зеленими насадженнями та ін. Вони забезпечують надходження до бюджету домогосподарства у вигляді доходів від реалізації продукції підсобного господарства, операцій оренди та доходів від самозайнятості. Порушення стану навколишнього середовища може призводити до таких негативних наслідків, як скорочення терміну експлуатації будівель, споруд, предметів тривалого вжитку та особистих транспортних засобів, необхідності додаткових витрат на їх утримання. Підвищення захворюваності рослин і худоби та зниження продуктивності підсобного господарства в умовах забрудненого навколишнього середовища обумовлює додаткові витрати на лікування та профілактику захворювань, відновлення ґрунтів, очищення води і повітря. Отже, для домогосподарств існує ризик втрати чи зниження якості матеріальних ресурсів унаслідок порушення стану довкілля та виникнення додаткових витрат на усунення цих наслідків.

Фінансові ресурси домогосподарства - це сукупність фінансових надходжень та накопичених коштів, що використовуються на задоволення потреб його членів. Процес формування, величина та напрямки використання фінансових ресурсів домогосподарства характеризуються високим ступенем неоднорідності. Вони залежать від обсягу та структури надходжень, заощаджень та заборгованості домогосподарства, наявності житла й іншого майна, споживчої та заощаджувальної поведінки, фінансової політики держави та екологічної ситуації на території. Стан навколишнього середовища може впливати як на процес формування фінансових ресурсів, так і на процес їх використання. Існує ризик недонадходження коштів до бюджету домогосподарства у вигляді оплати праці, доходів від самозайнятості, підсобного господарства та операцій оренди. Одночасно можуть з'явитися додаткові видатки внаслідок незадовільного стану навколишнього середовища.

Еколого-економічний ризик домогосподарства може бути розподілений у часі, що означає існування постійного та періодичного еколого-економічного ризику. Так, ризик тимчасової втрати працездатності, внаслідок порушення стану навколишнього середовища, для домогосподарства існує постійно, в той час як ризик недоотримання коштів від підсобного господарства має сезонний характер.

Ступінь еколого-економічного ризику для домогосподарства залежить від багатьох факторів, в першу чергу від рівня забруднення території, на якій воно розташоване. Очевидно, що для домогосподарств великих промислових міст з високим рівнем забруднення території ступінь ризику захворювання їх членів буде значно вищим, ніж для домогосподарств, що розташовані в екологічно чистій сільській місцевості. До інших факторів, що впливають на

ступінь еколого-економічного ризику домогосподарства, належать: зайнятість його осіб, форма власності на житло, наявність фінансових та інвестиційних ресурсів, обсяг підсобного господарства та кількість особистого транспорту.

Розглядаючи еколого-економічний ризик у розрізі домогосподарства, можна виділити його стимулюючу та захисну функції. Стимулююча функція еколого-економічного ризику проявляється через орієнтацію домогосподарства на зменшення його впливу на навколишнє середовище. Захисна функція передбачає пошук засобів захисту від негативного прояву еколого-економічного ризику.

При розробленні методів зниження еколого-економічного ризику домогосподарства необхідно оцінити його кількісно. Для кількісної оцінки еколого-економічного ризику домогосподарств певної території в першу чергу необхідно:

- виявити та проаналізувати фактори еколого-економічного ризику домогосподарства;
- виявити можливі сфери впливу еколого-економічного ризику;
- описати якомога більше ймовірних варіантів розвитку подій, що відповідають еколого-економічному ризику домогосподарства;
- визначити ймовірність настання кожного з цих варіантів подій;
- провести фінансову оцінку кожного виду еколого-економічного ризику;
- розробити заходи щодо його зниження.

Еколого-економічний ризик домогосподарства має математично виражену ймовірність настання певної події (наприклад, недоотримання доходів до бюджету домогосподарства через тимчасову втрату працездатності особи, втрат у підсобному господарстві), що спирається на статистичні дані чи експертні оцінки. Ймовірнісна міра еколого-економічного ризику може бути визначена об'єктивним чи суб'єктивним методами. Об'єктивним є статистичний метод – на основі статистичних даних частоти настання ризикового випадку. Суб'єктивним методом є визначення ймовірності на основі експертних оцінок. Оцінка фінансових наслідків реалізації еколого-економічного ризику домогосподарства передбачає розрахунок збитків домогосподарства при настанні ризикового випадку.

ВИСНОВКИ

Отже, еколого-економічний ризик для домогосподарства об'єктивно існує, а це означає, що ним потрібно управляти, тобто здійснювати ряд заходів, які б дозволили певною мірою прогнозувати настання несприятливих подій та прийняти заходи щодо його зменшення. Подальша робота у даному напрямку буде присвячена розробленню методики оцінки еколого-економічного ризику домогосподарства та його фінансових наслідків.

SUMMARY

SCIENTIFICALLY METHODOLOGICAL GOING NEAR DETERMINATION OF EKOLOGICAL AND ECONOMICAL RISK OF HOUSEHOLD

Zulawski A.Yu., Kalens'ka O.O.

In the article the concept of ecology-economic risk of household, mechanism of origin and approaches, is considered to his estimation

Key words: *household, ecological and economical risk, ecological and economical loss.*

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Статистичний щорічник України. 2007 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – Київ: Державний комітет статистики України, 2008. – 572 с.
2. Рюмина Е.В. Ущерб от экологических нарушений – больше вопросов, чем ответов / Е.В. Рюмина // Экономика природопользования. – 2004. - №4. - С.55-65.

Надійшла до редакції 12 вересня 2011 р.